

DE FINANCIËLE POSITIE VAN DE LANDBOUWBEDRIJVEN
IN HET RUILVERKAVELINGSGEBIED
L O L L E B E E K

L4
123
Scappé B

door
J.A.Q. Steenweg, ec drs.

Supplement op Nota No. 123

Landbouw-Economisch Instituut,
afdeling Streekonderzoek
December 1959

INHOUD

	Blz.
§ 1. Doelstelling van het onderzoek	3
§ 2. Het materiaal en de bronnen	3
§ 3. Enkele balansposten	4
§ 4. Spreiding in de balanstotalen	5
§ 5. Het eigen vermogen	7
§ 6. Het vreemde vermogen	8
§ 7. De bestedingsruimte	10

§ 1. Doel van het onderzoek

Het onderzoek naar de financiële positie van de bedrijven in het Lollebeekgebied werd verricht ter aanvulling van de sociaal-economische schets van het desbetreffende gebied (Nota No.123). Daar het hier gaat om een ruilverkavelingsgebied mag verondersteld worden, dat de belangstelling vooral gericht zal zijn op de mate waarin de ondernemers in staat zijn tot het doen van investeringen, zowel in de ruilverkaveling als zodanig als in de noodzakelijke aanpassingen van het bedrijf aan de nieuwe toestand.

Bij de opzet van het onderzoek is daarom in het bijzonder aandacht geschonken aan de verhouding tussen eigen vermogen en vreemd vermogen, aan de bronnen waaruit het vreemde vermogen verkregen is en aan de mogelijkheden om hetzij uit de aanwezige middelen, hetzij na het opnemen van kredieten additionele investeringen te doen.

§ 2. Het materiaal en de bronnen

Het materiaal werd verkregen van het boekhoudbureau van de L.L.T.B. in Roermond. Het omvatte de balansen per ultimo 1956 van alle bedrijven die in het betrokken gebied bij genoemd boekhoudbureau in administratie waren. Bij de waardering van de verschillende posten zijn correcties toegepast, waardoor het in opzet fiscale materiaal een zoveel mogelijk bedrijfseconomisch karakter heeft gekregen. Dit is gedaan voor grond en gebouwen die gewaardeerd zijn volgens de normen van de Grondkamer. Ook voor de veestapel is een waardering toegepast, die zoveel mogelijk overeenkomt met de prijs die bij verkoop zou kunnen worden verkregen.

Voor de dode inventaris was echter, bij gebrek aan gegevens, geen herwaardering mogelijk. Dit cijfer zal daarom als regel te laag zijn, waardoor dus de waarde van het totaal der activa iets te laag wordt. Hetzelfde geldt voor de post vlottende middelen, waar geen rekening kon worden gehouden met de nog te verwachten nabetalings op de melk.

Bij het boekhoudbureau waren op de peildatum 169 bedrijven in administratie. Het ruilverkavelingsgebied omvat 902 A- en B-bedrijven. De steekproef bevat dus bijna een vijfde deel van het universum. Zoals onvermijdelijk is bij gebruik van het materiaal van de boekhoudbureaus, is het bewerkte materiaal echter niet geheel representatief, in de eerste plaats omdat de verdeling over de grootteklassen bij de steekproef anders is dan bij het universum, in de tweede plaats omdat het niet ondenkbaar is dat juist een bepaalde categorie, bijvoorbeeld de meer ontwikkelde boeren, de administratie door het boekhoudbureau laat verzorgen. Het eerste bezwaar behoeft geen grote rol te spelen, bij vergelijking binnen de grootteklassen is het in het geheel niet van belang,

terwijl voor de berekening van totaalcijfers eventueel een correctie uitgevoerd kan worden. (In tabel 6 is een dergelijke correctie toegepast.) Over de mate waarin het tweede bezwaar actueel is, kan geen uitspraak worden gedaan. Hierover is zelfs geen schatting mogelijk. Tabel 1 geeft de aantallen bedrijven van "steekproef" en universonum in de verschillende grootteklassen.

Tabel 1

DE BEDRIJVEN

Grootte- klasse in ha	Bedrijven betrokken bij			
	financiële enquête		ruilverkavelingsonder- zoek (A en B)	
	aantal	in %	aantal	in %
< 1	1	1	29	3
1 - 3	14	8	174	19
3 - 5	13	8	109	12
5 - 8	16	9	125	14
8 -10	23	14	101	11
10 -15	56	33	223	25
15 --20	30	18	96	11
≥20	16	9	45	5
Totaal	169	100	902	100

§ 3. Enkele balansposten

Om een indruk te geven van de orde van grootte van de verschillende op de balansen voorkomende posten zijn in tabel 2 een aantal vereenvoudigde balansen opgenomen. Het zijn gemiddelde balansen, de diverse posten zijn in guldens per ha.

Tabel 2

GEMIDDELDE BALANSEN NAAR GROOTTEKLASSE

	Gemiddelde bedragen in gld. per ha voor bedrijven in de grootteklasse			
	< 3 ha	3-10 ha	10-15 ha	> 15 ha
<u>Debet</u>				
Grond en gebouwen	11280	4510	2910	2280
Veestapel, dode inventaris en veldinventaris	3790	1840	1670	1550
Vorderingen op lange ter- mijn, privé	200	170	80	130
Vorderingen op lange ter- mijn, bedrijf	80	220	100	140
Vlottende middelen	2710	1500	900	620
Saldo	18060	8240	5660	4720
<u>Credit</u>				
Eigen vermogen	8390	6090	4650	3910
Vreemd vermogen	9670	2150	1010	810
Saldo	18060	8240	5660	4720

Aan de debetzijde is de grootste post die voor grond en gebouwen. Bij de kleinere bedrijven is investering in gebouwen per ha aanzienlijk groter dan bij de grotere bedrijven. Dit is een bekend verschijnsel. Onder de allerkleinste bedrijven bevinden zich bovendien een aantal tuinbouwbedrijven. Waarschijnlijk zijn hierbij de kassen van invloed, althans voor zover het eigenaarsbedrijven betreft. Voor de pachtbedrijven zijn kassen opgenomen onder de post dode inventaris, die voor de kleinste bedrijven dan ook zeer hoog is.

Tabel 3

GEMIDDELDE BALANSEN VOOR PACHTERS EN EIGENAARS

	Gemiddelde bedragen in gld.per ha voor bedrijven	
	≥ 80% in eigendom	≥ 80% in pacht
<u>Debet</u>		
Grond en gebouwen	5170	230
Veestapel, dode inventaris en veldinventaris	1690	2430
Vorderingen lange termijn, privé	140	180
Vorderingen lange termijn, bedrijf	120	260
Vlottende middelen	1160	970
Saldo	8280	4070
<u>Credit</u>		
Eigen vermogen	6260	3270
Vreemd vermogen	2020	800
Saldo	8280	4070

Vergeleken bij grond, gebouwen en inventaris is het vermogen vastgelegd in vorderingen op lange termijn weinig omvangrijk.

Belangrijker is de post vlottende middelen. Hieronder zijn samengevat de voorraden en de bedrijfsvorderingen op korte termijn, effecten en voorts kas, banken en giro. Dit kan dus zowel privé-vermogen als voor het bedrijf noodzakelijke liquide reserve zijn.

De creditzijde van de balans is niet uitgewerkt, de bespreking hiervan zal in het navolgende plaatshebben.

§ 4. Spreiding in de balans totalen

De balansbedragen (van tabellen 2 en 3) zijn berekend als gemiddelden. De afwijkingen van deze gemiddelden zijn evenwel aanzienlijk.

Tabel 4 geeft een indruk van deze afwijkingen in de vorm van drie saxtielen voor het balans totaal in een aantal grootte- klassen.

Tabel 4

BALANSTOTALEN

	Aantal bedrijven	Balanstotaal					
		in gld. per ha			als index mediaan=100		
		1/6	3/6	5/6	1/6	3/6	5/6
<u>Grootteklasse</u>							
< 3 ha	15	86	146	217	60	100	150
3-5 ha	13	89	132	176	65	100	135
5-8 ha	16	53	76	97	70	100	130
8-10ha	23	26	58	75	45	100	130
10-15ha	56	38	56	77	70	100	140
15-20ha	30	29	44	60	65	100	135
≥ 20ha	16	33	55	66	60	100	120
<u>Eigendom</u>							
< 20%	41	22	33	53	65	100	160
20-39%	8	41	55	173	75	100	315
40-59%	15	43	54	114	80	100	210
60-79%	25	42	55	126	75	100	230
≥ 80%	80	55	72	92	75	100	130

Zien wij bijvoorbeeld naar de bedrijven kleiner dan 3 ha, dan blijkt een zesde van het aantal bedrijven een balanstotaal te hebben groter dan 8600 gulden, de helft een balanstotaal groter dan 14.600 gulden en een zesde zelfs van meer dan 21.700 gulden.

Het voordeel van deze wijze van weergeven is tweeledig. In de eerste plaats is het een eenvoudige manier om een indruk te geven van de spreiding in het materiaal. Weliswaar is bij kleine aantallen bedrijven de absolute hoogte van de beide uiterste cijfers sterk door toevalligheden bepaald, van de orde van grootte van de spreiding krijgt men echter een goede indruk. Bovendien heeft het werken met medianen (het middelste cijfer) het voordeel boven het werken met gemiddelden, dat de invloed van extremen uitgeschakeld wordt. Zo bedraagt voor de grootteklasse < 3 ha het gemiddelde balanstotaal 18.060 gulden, de mediaan van het balanstotaal 14.620 gulden. Het verschil tussen beide cijfers moet worden toegeschreven aan het voorkomen van één of misschien twee bedrijven met een relatief zeer hoog balanstotaal, die op het gemiddelde wél, maar op de mediaan géén invloed hebben. Er behoeft dus niet altijd een aanzienlijk verschil te bestaan tussen gemiddelde en mediaan. Dit is onder andere niet het geval in de grootteklasse 10-15 ha, waar gemiddelde en mediaan respectievelijk 5660 en 5560 bedragen.

Opmerkelijk is het geringe verschil in spreiding binnen de verschillende grootteklassen, zoals dat duidelijk blijkt in tabel 4, waar de bedragen per ha zijn omgerekend tot indices. Op grond van het voorkomen van tuinbouw op een aantal van de kleinste

bedrijven zou een wat grotere spreiding daar geen verwondering gewekt hebben.

Bezien wij de spreiding bij de verschillende eigendom-pacht-verhoudingen, dan blijkt bij de eigenaarsbedrijven (meer dan 80% eigendom) de spreiding geringer dan bij de pachtbedrijven (minder dan 20% eigendom). Dat is verklaarbaar uit de stabiliserende werking van de weinig variërende waarde van de grond. De tussenklassen (omstreeks de helft eigendom) geven een merkwaardig grote spreiding te zien. Hierbij kunnen echter de betrekkelijk geringe aantallen bedrijven in deze klassen van belang zijn.

§ 5. H e t e i g e n v e r m o g e n

Bij de bespreking van enkele balansposten is de creditzijde van de balans vrijwel geheel buiten beschouwing gebleven. Wij zullen nu achtereenvolgens aandacht schenken aan het eigen en aan het vreemd vermogen.

Het gemiddelde eigen vermogen is voor verschillende grootteklassen en voor pacht- en eigenaarsbedrijven weergegeven op de balansen van tabellen 2 en 3.

Het percentage dat het eigen vermogen uitmaakt van het balans-totaal, in het hiernavolgende genoemd het percentage eigen vermogen, is in tabel 5 weergegeven.

Tabel 5

EIGEN VERMOGEN

	Aantal be- drijven	Eigen vermogen in % van het balanstotaal		
		1/6	3/6	5/6
<u>Grootteklasse</u>				
< 3 ha	15	38	54	95
3- 5 ha	13	45	61	96
5- 8 ha	16	46	77	92
8-10 ha	23	59	81	97
10-15 ha	56	65	88	98
15-20 ha	30	69	89	97
≥ 20 ha	16	57	89	98
<u>Eigendom</u>				
< 20 %	41	71	93	98
20-39 %	8	45	71	94
40-59 %	15	47	72	86
60-79 %	25	56	81	95
≥ 80 %	80	55	81	97

De mediaan van het percentage eigen vermogen blijkt op de bedrijven kleiner dan 5 ha belangrijk lager te liggen dan op bedrijven groter dan 5 ha. De spreiding is steeds aanzienlijk. Boven 5 ha is de spreiding naar beneden groter dan die naar boven, zodat de mediaan daar steeds een hoger percentage aangeeft dan het gemiddelde zou hebben gedaan. De sterke spreiding in het percentage eigen vermogen blijkt ook uit de cijfers van de verschillende eigendomsklassen.

§ 6. H e t v r e e m d e v e r m o g e n

Het vreemde vermogen kan uit verschillende bronnen afkomstig zijn. In het volgende is getracht na te gaan hoe belangrijk de verschillende kredietverschaffers voor het gebied zijn. Daarbij is een onderscheiding gemaakt tussen boerenleenbanken, andere banken, familie, en de particulieren en overige geldgevers. Het aandeel van deze kredietverschaffers is in tabel 6 weergegeven evenals de aantallen bedrijven die van de kredieten gebruik maken en de gemiddeld opgenomen bedragen. Naast genoemde vijf bronnen moest een post kortlopende schuld, anders dan bij banken, worden opgenomen, omdat de aard van het gebruikte materiaal een verdeling van deze bedragen over de vijf andere bronnen niet toeliet.

Dit houdt dus ook in dat de post kortlopende schulden dus niet alle kortlopende schulden omvat! Van het geven van een indeling in schulden op lange en op korte termijn is overigens in dit verband afgezien.

Uit tabel 6 blijkt zeer duidelijk, dat in het algemeen de boerenleenbanken als bron voor het vreemde vermogen de belangrijkste plaats innemen. Direct daarop volgen in belangrijkheid de familieleden, terwijl de overige bronnen slechts een zeer gering aandeel hebben. Dit geldt zowel voor het aandeel van deze kredietgevers in het totale d.w.z. door alle bedrijven gezamenlijk opgenomen vreemde vermogen als voor de aantallen bedrijven die van de kredieten gebruik maken.

Voorts geven de cijfers aan, dat op de eigenaarsbedrijven de boerenleenbank de eerste plaats inneemt, op de pachtbedrijven daarentegen de familie. Dit is verklaarbaar uit de mogelijkheid tot het geven van zekerheden. Minder goed verklaarbaar is, dat de boerenleenbank voor de kleinere bedrijven belangrijker is dan de familie, omgekeerd de familie belangrijker is als kredietgever voor de grotere bedrijven. Komen de boeren op de kleinere bedrijven misschien in grotere mate uit weinig kapitaalkrachtige families?

Het geringe aantal bedrijven dat gebruik maakt van andere kredietgevers dan boerenleenbanken en familieleden maakt dat het aandeel van de andere kredietgevers in het in totaal verschafte vreemde vermogen gering is. Desniettemin zijn de bedragen van de bedrijven die hun vreemde vermogen wel van deze

andere kredietgevers betrekken dikwijls aanzienlijk.

Opmerkelijk is dat voor vrijwel alle schuldbedragen de gemiddelde bedragen per ha in de verschillende grootteklassen zeker niet minder verschil vertonen dan de gemiddelde bedragen per bedrijf. Dit is in overeenstemming met het feit, dat wij in tabel 5 voor de kleinere bedrijven relatief lage percentages eigen vermogen vonden.

Tabel 6

BRONNEN VAN VREEMD VERMOGEN

	Boerenleenbank		Andere banken		Familie		Andere particulieren		Overige kredietgevers		Kortlopende schuld, niet bij banken		Alle bronnen	
	aantal bedrijven	aandeel schuldbedrag in %	aantal bedrijven	aandeel schuldbedrag in %	aantal bedrijven	aandeel schuldbedrag in %	aantal bedrijven	aandeel schuldbedrag in %	aantal bedrijven	aandeel schuldbedrag in %	aantal bedrijven	aandeel schuldbedrag in %	aantal bedrijven	aandeel schuldbedrag in %
Grootteklasse														
< 3 ha	10	57	1	5	6	11	2	2	2	2	15	23	15	100
3- 5 ha	6	48	-	-	7	33	2	7	1	0	11	11	13	100
5- 8 ha	6	44	1	2	12	36	2	5	-	-	16	10	16	100
8-10 ha	8	28	2	18	11	24	3	9	3	1	23	19	23	100
10-15 ha	17	21	3	12	29	26	4	3	15	21	56	17	56	100
15-20 ha	9	28	2	6	17	41	4	5	3	0	29	19	30	100
≥ 20 ha	6	33	1	3	11	48	-	-	1	0	15	16	15	100
Eigendom														
< 20 %	11	16	-	-	24	43	-	-	5	1	40	38	40	100
20-39 %	4	35	-	-	5	41	1	1	-	-	8	17	8	100
40-59 %	6	31	1	5	11	37	6	15	1	0	15	12	15	100
60-79 %	11	43	-	-	10	30	5	7	3	1	23	19	25	100
≥ 80 %	30	32	9	12	43	29	5	2	16	11	79	14	80	100
Totaal	62	32	10	8	93	32	17	4	25	7	165	17	168	100
Totaal na weging voor de grootteklasseverhouding van het gebied		39		7		28		4		5		17		100
Grootteklasse														
< 3 ha	129	64	119	70	40	21	21	10	18	8	35	16	150	71
3- 5 ha	153	42	-	-	89	23	68	21	9	3	20	5	146	41
5- 8 ha	150	23	50	6	61	10	53	9	-	-	13	2	127	20
8-10 ha	75	9	193	21	47	5	65	8	9	1	17	2	92	10
10-15 ha	87	7	276	21	64	5	49	4	97	8	22	2	126	10
15-20 ha	118	7	110	7	90	5	50	3	3	2	24	1	126	7
≥ 20 ha	200	7	123	5	161	6	-	-	2	0	39	1	245	9
Eigendom														
< 20 %	35	3	-	-	38	27	-	-	4	0	21	2	54	4
20-39 %	120	15	-	-	110	13	10	5	-	-	29	3	170	16
40-59 %	129	14	123	5	82	8	61	7	5	1	19	2	165	17
60-79 %	151	11	-	-	115	8	51	5	15	1	31	2	153	12
≥ 80 %	138	13	178	16	87	7	49	5	92	8	23	2	163	14
Totaal	120	11	172	14	78	6	51	5	62	5	23	2	136	11

Tenslotte nog een enkel woord over de zekerheden die bij de aantrekking van vreemd vermogen van belang zijn. Uit het beschikbare materiaal konden alleen gegevens worden geput omtrent de verstrekking van hypotheek als zakelijke zekerheid. Daarbij bleek dat de hypotheek een zeer grote rol speelt, hetgeen ook niet te verwonderen valt, gezien de grote betekenis van de boerenleenbanken voor de kredietverschaffing.

Wordt de hypothecaire schuld uitgedrukt in procenten van het schuldbedrag op lange termijn, dan luiden deze percentages voor de volgende groepen van bedrijven:

in de grootteklasse	< 3 ha	72
	3-10 ha	51
	10-15 ha	62
	≥15 ha	40
van eigenaars (≥ 80% eigendom)		72
van pachters (< 20% eigendom)		2

§ 7. D e b e s t e d i n g s r u i m t e

Wij zullen nu een poging doen om aan te geven in hoeverre de bedrijven in staat zijn tot het doen van additionele investeringen. Het is evenwel niet mogelijk om hieromtrent met zekerheid uitsluitel te geven. Immers de voor investering benodigde bedragen moeten verkregen worden uit reeds aanwezige liquide middelen of uit nog te verkrijgen kredieten. Van de aanwezige liquide middelen mag men niet zonder meer aannemen dat zij in hun geheel of zelfs maar gedeeltelijk voor investering beschikbaar zouden zijn. Het is denkbaar dat zij een functie vervullen in het bedrijf als liquide reserve, maar ook dat zij een bestemming hebben in de particuliere sfeer, b.v. voor studie van kinderen of aankoop van huisraad of andere duurzame consumptiegoederen. Daar echter geen scheiding te maken is, zijn deze bedragen alle tezamen gevat onder de term bestedingsruimte ¹⁾.

In tabel 7 is de bestedingsruimte aangegeven. De eerste kolom vermeldt het bedrag dat uit de aanwezige liquide middelen geput kan worden. Dat bedrag is gesteld op het totaal der vlottende middelen (kas, banksaldi, effecten, voorraden en bedrijfsvorderingen op korte termijn) minus alle schulden op korte termijn, minus een normbedrag voor de in de loop van het seizoen te verwachten behoefte aan vlottende middelen.

1) Overeenkomstig L.E.I.-rapport No.338 over de resultaten van het meest recente landelijke financieringsonderzoek.

De tweede kolom geeft dezelfde bedragen, maar vermindert met de schulden op lange termijn. Het is namelijk denkbaar dat een ruime mate van aanwezige middelen moet dienen voor het aflossen van opgenomen kredieten.

De derde kolom tenslotte geeft de bedragen waarover de bedrijven kunnen beschikken indien zij de aanwezige middelen uitbreiden met het maximale bedrag dat zij aan krediet zouden kunnen opnemen, alsmede indien zij al hun daartoe geschikte vorderingen op lange termijn in geld zouden omzetten. Deze bedragen zijn samengesteld uit de aanwezige middelen minus alle schulden op lange termijn (kolom 2) plus 66% van de waarde van grond en gebouwen plus 30% van de waarde van de veestapel plus 80% van de hypotheek (uitgeleend geld).

Tabel 7

BESTEDINGSRUIMTE										
	Aantal bedrijven	Bedrag in f.100,- per ha uit aanwezige middelen			Bedrag in f.100,- per ha uit aanwezige middelen minus schulden op lange termijn			Bedrag in f.100,- per ha na gebruik van maximale kredietruimte		
		1/6	3/6	5/6	1/6	3/6	5/6	1/6	3/6	5/6
<u>Grootteklasse</u>										
< 3 ha	15	-21	5	20	-101	-21	20	-16	26	51
3-5 ha	13	4	10	61	-24	-1	61	11	19	106
5-10 ha	39	-5	-1	13	-24	-2	13	3	18	38
10-15 ha	56	-2	1	12	-13	1	12	5	16	38
15-20 ha	30	-2	1	6	-7	1	6	4	13	23
≥ 20 ha	16	-1	3	9	-13	2	9	7	15	33
<u>Eigendom</u>										
< 20 %	41	-2	3	13	-2	3	13	-1	8	17
20-39 %	8	-2	0	6	-66	-1	5	1	18	21
40-59 %	15	-5	2	29	-15	-5	20	3	16	30
60-79 %	25	-2	2	14	-20	-1	4	7	19	32
≥ 80 %	80	-3	1	15	-24	-1	12	7	27	44
<u>Eigenaarsbedrijven (≥ 80 % eigendom)</u>										
< 3 ha	8	-28	3	27	-101	-30	27	6	26	51
3-10 ha	22	-4	3	10	-24	0	8	11	31	42
10-20 ha	34	-2	1	16	-22	-2	15	8	27	47
≥ 20 ha	16	-3	1	7	-13	1	7	3	23	37
<u>Pachtersbedrijven (< 20 % eigendom)</u>										
< 3 ha	3	-	-16	-	-	-16	-	-	-10	-
3-10 ha	10	-5	0	17	-5	0	17	-6	4	21
10-20 ha	14	-1	5	7	-1	5	7	0	9	16
≥ 20 ha	14	0	4	9	0	4	9	4	11	13

Op ten minste de helft van de bedrijven blijkt er enige bestedingsruimte uit aanwezige middelen te bestaan, zij het dat de bedragen niet groot zijn. Op omstreeks een zesde deel van de bedrijven kan de behoefte aan middelen op korte termijn zelfs niet uit de aanwezige middelen worden voldaan ¹⁾. Daartegenover staat dat ook naar boven de spreiding groot is.

Dat de aanwezige middelen niet zonder meer beschikbaar zijn voor het doen van investeringen blijkt uit de tweede kolom. Vooral op de kleinere bedrijven overtreffen de schulden op lange termijn de bestedingsruimte uit aanwezige middelen.

Indien de volledige kredietruimte gebruikt zou worden, dan kunnen veruit de meeste bedrijven over een vrij ruime bestedingsruimte beschikken. Illiquiditeit behoeft dan vrijwel niet meer voor te komen, behalve misschien op enkele kleine pachtbedrijven.

De cijfers van tabel 7 samenvattend zou men kunnen stellen, dat de mediaan van de maximale bestedingsruimte - na gebruikmaking dus van de maximale kredietruimte - voor alle grootteklassen in de orde van grootte van 1500 gld./ha ligt.

Voor de eigenaarsbedrijven kan dat bedrag omstreeks 1000 gulden hoger gesteld worden, voor pachtbedrijven ligt het be-
duidend lager.

Een belangrijke, zo niet de belangrijkste conclusie uit dit materiaal is echter dat de spreiding in de cijfers zeer groot is.

Tenslotte zij nog opgemerkt, dat het vraagstuk van de kredietbehoefte in deze nota buiten beschouwing moest blijven.

Niettemin is het instructief om tegenover elkaar te plaatsen de bedragen die op het ogenblik per ha geïnvesteerd zijn en de bestedingsruimte per ha.

Het is waarschijnlijk dat wenselijk geachte veranderingen in de bedrijfsvoering extra investeringen nodig zullen maken. Deze investeringen zullen dan vooral moeten worden gedaan in werktuigen en veestapel, voorts in voorraden en mogelijk ook in veldinventaris. Ook de gebouwen zullen aanpassing vragen.

Zien wij wat thans reeds geïnvesteerd is in dode en levende inventaris, dan komen wij blijkens de balansgegevens van tabel 2 voor bedrijven groter dan 3 ha op een bedrag van 1500 tot ruim 1800 gulden. Dit bedrag is echter, zoals op blz. 3 reeds opgemerkt werd, veel te laag door een sterke onderwaardering van de dode inventaris. Gaan wij daarom voor dit doel uit van cijfers, verkregen uit de boekhoudingen van een aantal L.E.I.-bedrijven in het desbetreffende gebied (Horst), dan komen wij op de in tabel 8 vermelde bedragen.

1) Zeker zou het beeld wat gunstiger geweest zijn als de nog te vorderen melkgelden op de balansen opgenomen waren geweest!

Tabel 8

WAARDE VAN LEVENDE EN DODE INVENTARIS

Grootte- klasse	Aantal be- drijven	Gemiddelde waarde in gld. per ha van		
		veestapel	dode inven- taris 1)	levende + dode inventaris
6 - 8 ha	5	1500	1000	2500
8 -10 ha	8	1600	900	2500
10 -13 ha	6	1400	1000	2400

1) Nieuwwaarde of in geval van tweedehands aankoop overnemingsprijs.

Nemen wij hierbij nog de voorraden en de veldinventaris in aanmerking, dan komen wij op een totaal inventarisbedrag van omstreeks 3000 gulden per ha.

Voor een bedrijf met een bestedingsruimte van 1500 gulden per ha betekent dit dus, dat de inventaris nog met omstreeks de helft zou kunnen worden uitgebreid. Daarbij is echter nog geen rekening gehouden met aan te brengen verbeteringen in de gebouwen. Nogmaals zij er hier op gewezen dat het bedrag van 1500 gulden niet voor alle bedrijven bereikbaar is, terwijl ook de genoemde inventariscijfers uiteraard gemiddelden zijn!

Hoe groot de kredietbehoefte in feite zal zijn, kan overigens slechts worden geschat wanneer bedrijfsplannen zullen zijn opgesteld. Uiteraard zal daarbij aandacht moeten worden besteed aan de mogelijkheid om de aflossingen op de opgenomen kredieten op te brengen. In verband hiermee mag ook de bereidheid van de landbouwers om krediet op te nemen tot aan de grens van hun kredietruimte niet zonder meer aanwezig worden verondersteld. Bedrijfseconomische studie enerzijds en voorlichting anderzijds vinden hier dan ook nog een ruim arbeidsveld.